

АНОТАЦІЯ

Яковишена Л.О. Формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями). – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2021.

Аналіз сучасного стану вітчизняних і закордонних психологічних, філософських, педагогічних і навчально-методичних, джерел, нормативних документів, дисертаційних робіт щодо формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів підтверджує актуальність цієї проблеми, вирішення якої вимагає від медичних закладів освіти України орієнтації на успішну інтеграцію фундаментальної і професійної підготовки.

У дисертації висвітлено сучасне бачення формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів, запропоновано авторський методичний супровід їхньої підготовки у вивченні природничо-наукових дисциплін. Основою роботи є теоретико-методологічні засади, педагогічні умови, використання інноваційних форм, методів, технологій і засобів навчання, спрямованих на формування високого рівня знань, умінь, навичок, розвиток творчого критичного мислення особистості, життєвих цінностей, уміння враховувати психологічні особливості пацієнтів і колег, високої адаптивності, мобільності й здатності до саморозвитку й самовдосконалення.

У дослідженні фахову компетентність майбутніх молодших медичних спеціалістів визначаємо як цілісну, комплексно структуровану властивість, що поєднує рівень сформованості професійних знань, вмінь і навичок, клінічного мислення, цінностей, особистісних якостей фахівця, готовність до постійного саморозвитку і самовдосконалення, котра визначає здатність студента здійснювати професійну діяльність, розуміти й аналізувати характер

професійних проблем відповідно до кваліфікаційних вимог медичного працівника.

У роботі виокремлено загальнонаукові методологічні підходи (аксіологічний, системний, діяльнісний, особистісно орієнтований, синергетичний, міждисциплінарний, навчально-дослідницький, компетентнісний). Дидактичну основу дослідження склали принципи підготовки майбутніх молодших медичних спеціалістів (науковості, систематичності й послідовності, доступності, наочності, міцності засвоєння знань, умінь і навичок, індивідуального підходу, емоційності навчання, зв'язку навчання з практичною діяльністю, активності й самостійності, урахування особистих можливостей).

Визначено зміст фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів як цілісну систему, що складається із сукупності понять, термінів у галузі медицини та інших наук, умінь, навичок, здібностей, можливостей, цінностей, особистих якостей і відношень за сферою діяльності.

Обґрунтовано структуру фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів, що включає загально професійну (базову), спеціально професійну, соціально-особистісну групи компетентностей та представлена трьома взаємопов'язаними компонентами: гносеологічним (знаннєвим), праксеологічним (діяльнісним), мотиваційно-аксіологічним (ціннісним). З урахуванням особливостей професійної діяльності медичного працівника розкрито зміст кожного з компонентів.

Гносеологічний компонент визначає систему базових знань, одержаних у вивченні природничо-наукового циклу як підґрунтя для якісного засвоєння матеріалу клінічних дисциплін. Практиологічний компонент представлено професійними вміннями та навичками, що дозволяють оперувати професійними знаннями у розв'язанні фахових завдань різних рівнів складності. Мотиваційно-аксіологічний компонент охоплює мотиви навчальної та професійної діяльності під час вивчення природничо-наукових дисциплін, виражає професійно важливі якості особистості, що є основою до бажання досягнути високого рівня фахової компетентності.

Для діагностики сформованості фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів виокремлено критерії: когнітивний (відображає рівень знань), діяльнісно-операційний (вимірює сформованість практичних знань, умінь і навичок) та особистісно-мотиваційний (характеризує вмотивованість студентів до оволодіння майбутньою професією медика), та відповідні їм показники. Виокремлено та обґрунтовано високий, достатній, середній та низький рівні формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів.

Запропоновано та впроваджено структурно-функціональну модель формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів, що складається з чотирьох взаємопов'язаних, самостійних блоків (цільовий, змістовий, реалізаційний, результативний). Створено та науково обґрунтовано педагогічні умови формування фахової компетентності майбутніх медичних працівників у вивченні природничо-наукових дисциплін: розвиток мотивації майбутніх молодших медичних спеціалістів до підвищення власної фахової компетентності шляхом досягнення успіху в природничо-науковій підготовці; стимулювання прагнення студентів до самовдосконалення шляхом самостійної й навчально-дослідницької діяльності в природничо-науковій підготовці на основі адаптації традиційних та інноваційних технологій; інтеграція фундаментальної та фахової підготовки майбутніх молодших медичних спеціалістів у вивченні природничо-наукових дисциплін. Упроваджено авторську методику їх реалізації.

Формування фахової компетентності в процесі вивчення природничо-наукових дисциплін здійснювалось під час аудиторної (лекції, практичні заняття, семінари) та позааудиторної (гурток «Зодіак», екскурсії, відкриті виховні години, консультації, олімпіади, участь у науково-практичних конференціях, написання статей, рефератів, розробка та виконання інтерактивних онлайн-вправ, навчально-дослідницька діяльність) роботи.

З метою реалізації педагогічних умов нами було відібрано такі *методи навчання*: інформаційно-рецептивний, інтерактивний, пошуково-дослідницьких

проектів, наочно-демонстраційний, репродуктивний, евристичний, проблемний, кейс-метод, метод портфолію; форми навчання: проблемні лекції, лекції візуалізації, наукові гуртки, веб-квести, бінарні заняття, круглі столи, домашня навчальна робота, робота в групах, відкриті виховні години, екскурсії; *засоби навчання*: навчально-методичні посібники «Астрономія» (курс лекцій) і «Основи біологічної фізики та медична апаратура» (у схемах і таблицях), веб-сайт, інтерактивна дошка, мультимедійний проектор, веб-сервіси, інтерактивні вправи, інтерактивні мультимедійні плакати; методичні рекомендації та *технології навчання*: проєктні, інтерактивні, ігрові, інформаційно комунікаційні.

Експериментально доведено ефективність та доцільність запропонованої і впровадженої нами структурно-функціональної моделі формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів. За допомогою методів математичної статистики (F-критерію Фішера, t-критерію Стьюдента для прийнятого рівня значущості 0,05) виявлено позитивну динаміку сформованості фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів у студентів експериментальних груп.

Наукова новизна й теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*: визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів та експериментально перевірено їх ефективність; *розроблено* й теоретично обґрунтовано модель формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін; *обґрунтовано* й охарактеризовано структурні компоненти фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів (гносеологічний, праксеологічний, мотиваційно-аксеологічний); *визначено* критерії оцінки кожного зі структурних компонентів (когнітивний, діяльнісно-операційний, особистісно-мотиваційний) та чотири рівні (низький (інтуїтивний), середній (рефлексивний), достатній (евристичний) і високий (креативний)) сформованості фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів; *уточнено* зміст поняття «фахова компетентність майбутніх

молодших медичних спеціалістів»; *удосконалено* зміст, форми, методи й засоби природничо-наукової підготовки майбутніх молодших медичних спеціалістів; *подальшого розвитку набули* шляхи професіоналізації предметної підготовки студентів в освітньому середовищі медичного коледжу.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що в дисертації *розроблено та впроваджено* в освітній процес: комп'ютерно-орієнтований навчально-методичний комплекс вивчення природничо-наукових дисциплін у медичних коледжах, «Освітній веб-сайт викладача математики, фізики та астрономії, біофізики Яковишеної Людмили Олексіївни» для студентів медичних коледжів (URL: <https://sites.google.com/view/lakovishena-ludmila>), авторські навчально-методичні посібники «Астрономія» (курс лекцій) і «Основи біологічної фізики та медична апаратура» (у схемах і таблицях) для студентів медичних коледжів, удосконалену робочу програму з дисципліни «Фізика та астрономія», онлайн-вправи сервісу Learning Apps із навчальних дисциплін «Фізика та астрономія» й «Основи біологічної фізики та медична апаратура», комплекс задач медичного змісту, інтелектуальний брейн-ринг «Юні астрономи», гурток «Зодіак». Укладено методичні рекомендації для викладачів природничо-наукових дисциплін.

Результати дисертаційного дослідження можуть використовуватися студентами та викладачами для підвищення рівня природничо-наукової підготовки майбутніх молодших медичних спеціалістів в освітньому середовищі медичних закладів.

Ключові слова: майбутній молодший медичний спеціаліст, фахова компетентність, фахова компетентність майбутнього молодшого медичного спеціаліста, компоненти фахової компетентності, рівні сформованості фахової компетентності, медичний коледж, природничо-наукова підготовка.